

Na člunech ze dna Macochy Punkevními jeskyněmi

Petr Zajíček

Punkevní jeskyně objevené v roce 1909 patří mezi nejatraktivnější turistické cíle Evropy. Roku 1914 bylo v rámci návštěvního okruhu zpřístupněno dno Macochy a o 7 let později vyjely první lodě s návštěvníky na tzv. vodní plavbu. Avšak proti proudu z vývěru Punkvy jen do Masarykova domu. V dalších letech byly postupně

objeveny další části jeskyně protékané podzemní řekou směrem k Macoše. Až v roce 1933 se podařilo po vyčerpání Zlého sifonu dno Macochy a vývěr Punkvy propojit. Ještě téhož roku byl proražen tunel nad Zlým sifonem a v červenci zahájena vodní plavba Punkevními jeskyněmi v podobě, jak ji známe dnes.

Vrtací práce na odvodňovacím tunelu. Foto K. Absolon, reprofoto Petr Zajíček

Přímou souvislost mezi propastí Macochou a vývěrem Punkvy v Pustém žlebu tušili lidé už před několika staletími. Věděli, že voda v jezírcích a potoku na dně propasti musí protékat neznámými jeskynními prostory až do vývěru. Vzhledem k tomu, že v těch dobách bylo dno Macochy přístupné jen shora, po lanech nebo žebřících, první pokusy dostat se do těchto hypotetických prostor zkoušeli badatelé za pomoci malého voru právě z vývěru Punkvy, proti proudu řeky. Ani za největšího sucha se to však nikomu nepodařilo, vždy průzkumníky zastavila skalní stěna spadající pod hladinu vody, tzv. sifon, pojmenovaný po jednom z aktérů Wanklův.

Objev a zpřístupnění suché části Punkevních jeskyní

Na přelomu 19. a 20. století začal v oblasti Moravského krasu působit náš nejznámější krasový badatel, zoolog, geograf, archeolog a manažer Karel Absolon. Postupně prozkoumal většinu známých jeskyní v území a sám objevil další jeskyně nebo nové části již jeskyní známých. V letech 1901–1907 podnikl pět výprav na dno Macochy a roku 1909 zahájil výzkumné aktivity v Pustém žlebu v okolí vývěru Punkvy s cílem proniknout do předpokládaných jeskynních prostor. To se Absolonovi a jeho kolegům v září toho roku skutečně poda-

Vyobrazení okamžiku vyčerpání Zlého sifonu v Punkevních jeskyních v roce 1933. Reprofoto Petr Zajíček

řilo. Postupně pak objevoval a veřejnosti zpřístupňoval další oblasti suché části Punkevních jeskyní s bohatou krápníkovou výzdobou směrem k Macoše a roku 1914 se podařilo prostory se dnem Macochy propojit. Ještě téhož roku se toto atraktivní místo s výhledem skrz mohutnou propast stalo součástí prohlídkové trasy.

Absolon samozřejmě věděl, že musí existovat i systém jeskyní protékaných podzemní řekou Punkvou, a rozhodl se, že i tuto část jeskyní objeví a zpřístupní veřejnosti. Výzkumnou činnost však zbrzdila první světová válka a badatel musel přesušit i své výzkumné expedice na

Balkán. Až v roce 1918 začal plánovat strategii objeveného výzkumu této části podzemí Moravského krasu.

Postupné objevování vodní plavby

Během přípravných prací bylo vyhodnoceno, že cesta k prostorám protékajícími Punkvou povede z vývěru Punkvy. Vzhledem k tomu, že dno Macochy bylo přístupné, byly prováděny potápěčské průzkumy jezírek a speleologické průzkumy jeskyní vybíhajících ze dna propasti, ale žádná z těchto akcí k objevu nových prostor nevedla. Proto byl v roce 1920 najat pracovní skupinou Karla Absolona vojenský kamenovrtací

po prvním československém prezidentu – Masarykův dóm. Suchá vybíhající chodba byla také předmětem dalších speleologických výzkumů. V pokračování chodby byly objeveny Skleněné dómy. Hlavní Absolonovo úsilí však vedlo cestou aktivního toku Punkvy. A to jak ze strany vývěru, tak od propasti Macocha. Byly prováděny náročné potápěčské průzkumy, byly rozšiřovány další objevené chodby a cípy obou částí vodní cesty se k sobě postupně přibližovaly. Nakonec zůstal v cestě mohutný a mimořádně hluboký Zlý sifon, jehož překonání trvalo několik let. Nepomohlo ani proražení odvodňovacího tunelu v roce 1929, díky kterému se podařilo o několik metrů snížit hladinu Punkvy. K fyzickému propojení obou konců sifonu musela být voda v něm

sifonu se zvedl nad vodu – Divíšek vidí ze svého stanoviště světla z druhé strany, slyší radostné výkřiky – poslední scházející část, poslední spoj je nalezen. Je 20 hodin. Náš dějinný úkol byl dokončen. To se stalo 5. února 1933 o 8. hodině večerní. Dobojovali jsme těžkou fází tohoto souboje s přírodou, jeden za všechny, všichni za jednoho, nás dvanáct, od pump i od explorační služby.“ Absolonův tým měl mimořádné štěstí. Již po půlnoci se přihnala povodňová vlna vlivem mocné oblevy, která zaplavila objevené prostory Zlého sifonu. To však již nebylo důležité. Propojení dna Macochy s vývěrem Punkvy vodní cestou bylo dokonáno. V dalších měsících následovalo prostřelení skalní stěny sifonu v úrovni normální hladiny podzemní Punkvy. Poté následovalo vybudování přístaviště a zavedení osvětlení. Dne 1. července byla po předchozím zkušebním provozu slavnostně otevřena kompletní vodní plavba Punkevních jeskyní. Od tohoto okamžiku prošli návštěvníci suchou částí Punkevních jeskyní na dno Macochy a zpět se dostali na povrch vodními Pohádkovými dómy na člunech s krátkou zastávkou v Masarykově dómu.

Dnes již šetrněji

Punkevní jeskyně s vodní plavbou jsou dnes nejnavštěvovanější zpřístupněnou jeskyní v České republice a bezesporu významnou turistickou atrakcí. Práce, které byly ve výše uvedených letech v jeskynním systému provedeny, představují z dnešního pohledu významný zásah do ekosystému jeskynních prostor. Na počátku 20. století byla ochrana přírody teprve ve svých začátcích a přírodní rezervace či chráněná území v tehdejší Rakousku-Uhersku či mladé Československé republice byly spíše výjimkou. V dnešní době by takové zásahy byly značně problematické, pokud by byly vůbec možné. Zcela určitě by takovým zásahům předcházela důkladný výzkum, průzkum, rozbor okolností a zvážení, zda realizaci provést, či ne. Současný stav nezbývá než respektovat a snažit se o co nejmenší nepříznivé dopady na ekosystém jeskyně, ať už se jedná o soustavu „větrných dveří“, mikroklimatický monitoring a jeho vyhodnocování, nebo dlouhodobý výzkum vlivu návštěvnosti na mikroklima jeskyně. Nicméně nejexponovanější zpřístupněná jeskyně oslovuje stále tisíce návštěvníků tohoto chráněného území. Věříme, že ve většině z nich evokuje potřebu chránit naše přírodní hodnoty. Ukazuje jim, že tato činnost má smysl nejen pro budoucí generace, ale i pro přírodu jako takovou. A to je přece smysl ekologické výchovy. ■

Instalace čerpadel Nautila do Zlého sifonu. Foto K. Absolon, reprofoto Petr Zajíček

oddíl pod vedením poručíka Slámy. Ten v několika etapách postupně sestřelil skalní přepážky Wanklova sifonu a za ním se otevřely volné prostory protékající Punkvou, které směrem k Macoše opět končily sifonem. Avšak objevy přinesly další nečekané překvapení. Z vodního koridoru vybíhala výše položená suchá chodba, která ústila do dómu, jehož krápníková výzdoba doslova vyrazila objevitelům dech. Krápníkům všech možných tvarů dominovaly lesy brčkovitých stalaktitů. Objevená prostora byla tak mimořádně krásná, že byla v březnu roku 1921 spolu s motorovým pohonem. Jedna loďka měla kapacitu 16 lidí. Přejásná prostora byla pojmenována

vyčerpána. To už byl rok 1932, avšak několik čerpacích pokusů bylo prozatím neúspěšných. Soustava čerpadel nestačila překonat přítok Punkvy. Teprve začátkem února následujícího roku byl systém pump doplněn o další nautily a 5. února večer po definitivním vypumpování Zlého sifonu nastal další významný dějinný okamžik: „Divíšek vlézá do člunu zabezpečeného na laně; je sice stále strhován vírem do krouživého pohybu, ale má možnost spustit do vyprazdňovaného kolmého trativodu drátěný žebřík, který zavěšuje na skalním zubu. Mizí nám z očí, řev úplně přestává, zřejmě Nautily odsávají jen vyrovnanou hladinu rovného kolena sifonu – vtom co se děje? Rázem slyšíme v plné síle hukot Nautil, strop